

Ardennerne.

De belgiske bjerge.

Ardennerne er både vilde bjerge og et storbølget bakkelandskab i den østlige del af Belgien, der hedder Wallonien, og hvor der tales lige så meget tysk som fransk. Mange har hørt om dem – og måske kørt igennem på vej til ferie længere sydpå. Men næsten ingen danskere har været der, for ”Kan man tage på vandreferie i Wallonien?”

Svaret er entydigt og meget klart: JA! På toppen af det hele på grænsen til Tyskland ligger en forrygende og stor højmoser i et råt, fortryllende landskab, der har en næsten melankolsk stemning over sig. Det hedder Hautes Fagnes, og er et naturreservat hvor moser, enge, heder og skove afløser hinanden i en uendelighed og laver vidunderlige kombinationer og landskaber. Det virker mærkværdigt, at man dårligt opdager Belgiens højeste punkt (som kun er lige knap 700 m. over havet) i området, når man vandrer rundt i det flade landskab!

Længere mod syd skærer floderne sig ofte flere hundrede meter ned i den stenede undergrund og bjergene kommer til syne på de stejle sider, mellem træernes rødder og i bunden af vandløbene. Vandreturene her er spektakulære i de mægtige slugter.

Imellem floderne er landskabet karakteriseret med udstrakte enge og marker – oftest omkranset af lave hække – i et storbølget landskab, der virker som det hele tiden er i bevægelse.

Ardennerne er karakteriseret ved mange mindre byer, der som oftest ligger ved en flod, og tit med et kloster eller andre katolske institutioner som centrum. Ikke alle har bevaret deres oprindelige funktion og fungerer i dag som museer med alt fra udstillinger om lokale digtere til motorsport.

I Ardennerne stod i december 1944 det slag, hvori der deltog flest landtropper på Vestfronten, nemlig 750.000 soldater. Det præger bybilledet i alle byer med mindetavler over faldne, monumenter i anledning af specielle hændelser og takketavler til de hjælpende vestlige allierede. Mange byer led voldsomt under bombardementer og blev delvist lagt i ruiner. Men der er enkelte byer, der undgik ødelæggelserne, og de ligger i dag som små perler, der byder turisten på noget oprindeligt belgisk.

Kulinarisk er Belgien bl.a. berømt for sin chokolade og sine mange forskellige – og normalt lidt stærke – ølsorter. Er man til en af delene, er enhver lille by og supermarked et Eldorado for slikmunde!

Det skal vi opleve:

Den absolut mest særegne naturoplevelse, man kan få i Ardennerne, er at bevæge sig rundt i Naturreservatet Hautes Fagnes, på grænsen til Tyskland. Området er ganske fladt med kun lidt skov og få træer til at begrænse udsynet, og vi kan bevæge os rundt i det uden problemer. Meget af det er dog på bræddestier, der er anlagt så vi undgår at få våde fødder! Her er mange informationstavler, der fortæller om landskabets oprindelighed, dets udnyttelse tidligere og arbejdet med at føre det tilbage til, hvad det var.

Her er et naturcenter med café og udstilling der fortæller områdets historie, udnyttelse samt flora og fauna, og vi kan i naturcenteret bestille en 2 – timers rundtur i en traktortrukket ”Planwagen,” hvis vi hellere vil se området kørende end gående. (Skal dog bestilles god tid i forvejen.)

Området er så vigtigt, flot og interessant, at vi har valgt at lægge den ekstra dag på 6 – dages turen i Hautes Fagnes.

Det øverste Belgien er præget af opdæmmede søer, der bidrager til landets energiforsyning. Vi får en dejlig tur rundt om en af dem, og vi støder på det samme vand senere på vores rejse ved andre opdæmninger.

De dybe slugter og de ”vilde” Ardenner får vi smagsprøver på nogle gange. Dels passerer vi en borg der – modsat alle andre borge – putter sig i en dal og absolut er svær at finde på afstand, og en anden dag snyder vi lidt og tager på vores vandretur en svævebane (stolelift) 200 m. op, så vi sparer os selv for en anstrengende opstigning. De klukkende bække og floder og de store vidder og det lange udsyn får vi naturligvis også.

Efter dagens vandring byder Belgien og Ardennerne på andre oplevelser. Vi skal besøge en chokoladefabrik og ”bli-

ve klog" på produktionen, og vi kan købe med hjem til fordelagtige priser. Det belgiske øl er verdensberømt, så et besøg på et bryggeri – og smagsprøver – hører med.

En vandring slutter i en af byerne, hvor klosteret er centrum og hvor der i dag er diverse museer. Det var bl.a. her nogle af de hårdeste kampe stod under krigen, og vi bliver mindet om det her – som mange andre steder i Ardennerne.

Vi besøger "Verdens mindste by," som den kalder sig selv, og nyder nogle dejlige timer i et autentisk miljø i en gammel "Altstadt" mellem bjergsider og floder.

Bestiller man den ekstra dag, så det bliver en 6 – dages tur, kan man efter dagens vandring vælge (gruppen kan splitte op efter interesse) at besøge et museum, der fortæller om Ardennerlaget i december 1944 eller besøge et lokalt firma, der producerer naturmedicin. Specielt deres urtehave er særdeles pædagogisk smart indrettet og dermed rigtig lærerig.

Bemærk: Denne tur er beskrevet som en Vandring for alle klassisk, hvilket vil sige, at bussen bliver i området omkring vandringerne og følger med vandrerne til pit-stop. Ønsker man ikke at vandre det hele, kan man således nemt korte af og tage bussen.

Specielt i Hautes Fagnes kan både stier og bræddestier være fugtige, så kraftigt og skridsikkert fodtøj anbefales.

Vi har på denne rejse valgt at tilbyde 3 forskellige steder at bo. Se den bageste side, hvor vi har beskrevet de 3 steder med fordele og ulemper, og hvor priserne står for hhv. 5 og 6 dage.

Undervejs på vandreturene laver vi længere pauser og spiser de medbragte madpakker. Der kan købes mad på Centre Nature dag 2.

Vandreturene:	Længde:	
2. dag:	16 km. på 3 etaper.	Helt flade
3. dag:	10 km. på 2 etaper.	Helt flade
4. dag:	15 km. på 3 etaper.	125 m. op/ned
5. dag:	17 km. på 4 etaper.	Helt flade

Der er få højdemeter på denne rejse – og de kommer i små bidder.

Rejsens egnethed til stavgang varierer meget fra dag til dag – og fra etape til etape!

Pris: Se særskilt prislister.

I prisen er inkluderet:

Bustur, vandrekundig rejseguide, halvpension fra aftensmad første dag til og med morgenmad sidste dag, frokost dag 2 på naturcenteret, frokostmadpakker 2 dage, frokost sidste dag, besøg på chokoladefabrik, Baugnez 44 og bryggeri og bidrag til rejsegarantifonden.

Entréer i øvrigt er ikke inkluderet.

Hotel Zum Buchenberg i Rodt.
www.hotelrauschen.be

Hyggeligt familiedrevet hotel med ungt værtspar. Værtsparret – og personalet – er tysktalende og meget serviceminded. Store flotte værelser med alt O.K., mange med sofa foran TV'et. Fine store restauranter og grupperum.

Dagsturene:

Dag 1: Når vi er blevet hentet går det sydpå gennem Tyskland og det østlige Belgien til vores bestemmelsessted. Vi holder selvfølgelig passende pauser undervejs, og er fremme sidst på eftermiddagen / først på aftenen.

Dag 2: Vi skal op i Belgiens mest specielle naturområde: Naturreservatet Hautes Fagnes, der ligger som Belgiens tag med landets højeste punkt 694 m. over havet. Vi går rundt om punktet – men opdager det næsten ikke – så fladt er landskabet! Først et lille stykke gennem skov, men så ændrer landskabet fuldstændig karakter. Vi går ind i højmosen og ser tydeligt hvordan jordbundens surheds karakter har afgørende betydning for vegetationen. Der er ingen næringsstoffer at hente, der er kun minimalt af bakterier og svampe, så igen

nem 1000 – vis af år er døde plantedele ikke blevet omdannet til humus. De døde plantedele hober sig op og når sine steder op til 6 m. tykkelse.

Både flora og fauna er dermed helt speciel, og vi har et flot udsyn, hvor kun enkelte grantræer har fundet fodfæste og bryder horisonten. Der er naturligvis forskel på, hvor meget vand, der er rundt i området, og det gør oplevelserne forskellige – selv på de enkelte etaper.

Mennesket har tidligere udnyttet disse moser til at grave tørv, og for at optimere udbyttet gravede man et net af afvandingskanaler, der kunne lede vandet væk. Man er nu ved at ”give naturen tilbage til sig selv,” og det betyder at meget af vandet bliver liggende. Det gør os ikke så meget, for vi bliver hævet lidt op på de rigtig mange kilometer bræddesti, der fører os igennem områderne.

Vi kommer på turen forbi informationstavler, der fortæller om mosen, historien og hvad man gør ved den nu, og vi passerer også på vores vej nogle gamle grænsepæle fra 1800-tallet, for dette hjørne af Belgien har haft en omtumlet tilværelse.

Vi starter – og slutter – vores vandring ved et naturcenter. Her er café og en udstilling, (mod entré, 6 €) hvor man kan blive klogere på området.

I alt 3 etaper på 15 km. og ingen højdemeter af betydning.

Lækker belgisk chokolade er eftermiddagens aktivitet. Vi besøger en af de kendte chokoladefabrikker, hvor vi ser deres museum og får en indblik i produktionen. Dels kommer vi ind i en glasgang over selve produktionen (pakkeriet) og vi kan i små film se chokoladens tilblivelse fra kakaofrugt til

færdigt produkt. Der bliver naturligvis mulighed for indkøb – og det er til særdeles favorable priser.

Dag 3: Vi skal denne dag først rundt om en af områdets store søer: En opdæmning udnytter vandet til produktion af elektricitet – og danner en perfekt ramme, så vi kan vandre rundt om søen. Vi går først på en gammel nedlagt jernbane forbi et feriecenter, men kommer snart helt ned til søen. Vi kommer undertiden lidt op i landskabet – under tiden helt ned til søbredden. Er det fristende med et fodbad?

Underlaget ved søbredden er ikke sand – men Ardennernes egne byggesten, nemlig skifer. Skifer, som vi ser meget af på hustage og som mange gavle også er beklædt med. I bunden af søen følger vi tilløbet ind i et smukt engområde med varieret flora, bl.a. en særlig art orkideer. Vi fortsætter rundt, og selvom søen er omkranset af skov har vi hele tiden en dejlig udsigt over den.

Vi krydser dæmningen og får en forklaring på, at dette sted er det første i en række på 3, hvor det samme vand udnyttes til energi. Det er en dejlig tur, behagelig og afslappende.

I alt 3 etaper på 11 km. 50 HM op / 50 HM ned

Vi skal på vores rejse også have lidt af de ”vilde” Ardenner med, så vi kører en kort tur og bliver sat af bussen i en lille landsby. Vi går ad grusvej ned til en stejl kløft, hvor Burg Reinhardstein putter sig langt væk fra omverdenen. Vi ser den udefra og kan også få et flot vue over et dramatisk landskab.

Vi skal op til bussen ad en anden vej. Det første lille stykke på knudret klippesti og lidt besværlig klippesti (så får vi også det med) – senere på skovsti. Vi ender oppe ved dæmning nummer 2 ved en anden sø, hvor vandet bliver udnyttet, og vi går over dæmningen til bussen.

Godt 2 km. på 1 etape. 50 HM op / 75 HM ned.

Eftermiddagens besøg glæder igen gane og mave. Vi skal besøge et mikrobryggeri, der ligger i en 250 år gammel gård i en landsby. Her er flot udsigt over dalen og 2 dejlige udsænkingssteder. De laver 5 forskellige sorter af de meget berømte, særlige – og mange af dem lidt stærke - belgiske øl. Først skal vi have et kig i bryggeriet og en fortælling om øllets tilblivelse og nok så vigtigt: En forklaring på, hvad det er, der gør det belgiske øl så specielt.

Vi skal selvfølgelig have et par smagsprøver, og en butik er der også, hvor vi udover øllet kan købe andre lokale specialiteter med hjem.

Dag 4: Dagens vandring er en ”blandet landhandel,” men giver et rigtig godt indtryk af Ardennerens forskelligartede natur.

Vi skal først ud at vandre i skoven og følge en stor bæk / lille flod. Vi kommer bagom en lille by og ser ”bagsiden” med bl.a. rekreative arealer. Det er i sig selv en oplevelse at se byen, husene og haverne fra vandrestien. Vi slutter første etape ved en opdæmmede sø, nummer 3, der nærmest har form af en croissant. Vi skal noget rundt om søen og kommer undervejs igennem elektricitetsværket. For enden af dette er et besøgscenter, hvor de, der er nysgerrige på dette felt, kan gå ned og se mere.

Denne etape ender ved Belgiens største vandfald – og ved Plopsa Coö. Det kan bedst sammenlignes med et dansk sommerland, så børn og barnlige sjæle kan stige af her! Vi andre fortsætter på en lidt utraditionel måde. Der er nemlig en stolelift der fører os 200 m. op, så vi slipper for en besværlig – og meget stejl – opstigning. Den går meget langsom, så vi har tid til at komme af og på og nyde udsigten undervejs.

Udsigt har vi også på toppen. Fra et tårn kan vi overskue hele området, den opdæmmede sø og Plopsa Coö langt nede under os. Efter at have nydt det skal vi igennem et stykke skov, men snart åbner landskabet sig, og vi nyder dejlige udsigter på den sidste del af dagens vandring. Vi ser bjergenes grønne farver, deres harmoniske former og husene langt nede. Vi kommer igennem et forholdsvist nyt boligområde inden vi slutter i Stavelot.

Vi får lidt tid på egen hånd i Stavelot, hvor det gamle kloster ligger som naturligt centrum. Det er museer i dag – bl.a. et stort motorsportsmuseum med motorcykler, racerbiler, motorsportslegender – og den rigtige duft af ny gummi!

I Stavelot stod noget af de hårdeste kampe i december 1944 under tyskernes Ardenner-offensiv, så vi ser mange mindetavler, og sågar en sten: ”Her blev tyskerne stoppet.”

I alt 3 etaper på 15 km. 125 HM op / 325 HM ned.

Herefter besøger vi ”Verdens mindste by!” En flot og velbevaret by, hvor en gammel borg troner, der er en rivende flod og et flot og harmonisk centrum, hvor alt er holdt i de lokale materialer: Grå sten og sort skifer. Men det er ikke kedeligt hverken at se på eller bevæge sig rundt i. Her er miljø og atmosfære, liv og caféer, der inviterer til afslapning, kaffe – eller øl.

Dag 5: Vi skal op i Hautes Fagnes igen, for området er så specielt, at det fortjener en helt særlig opmærksomhed. Vi bliver sat af bussen i Tyskland – og vandrer først på grænsen mellem Tyskland og Belgien. Vi kan komme op i et tårn og nyde udsigten inden vi ad smalle stier og gennem tæt skov kommer til Hautes Fagnes igen. Først er det løvtræer i spredt orden, der står i mosen – senere åbner den sig fuldstændig for os.

En af dagens etaper foregår på en smal bræddesti med små og spredte forkrøblede træer og buske som kulisse, så samtale bliver vanskelig. I stedet kan opmærksomhed og sanser skærpes og styrke fornemmelsen af ”at være i nuet”, se, lytte, dufte og mærke.

Vi skal i grænselandet igen, og denne gang følger vi grænseløbene gennem skoven, så vi har Tyskland til højre og Belgien til venstre. I skovbunden vokser tyttebær og blåbær, så hvis vi kommer på den rette tid, bliver vi nødt til at stoppe op og smage. Landskabet åbner sig igen med højmoser, inden vi slutter af i et område med betegnelsen: D, der betyder absolut uberørt natur, og at absolut ingen – heller ikke lokale naturvejledere og andre – må gå væk fra bræddestien. Den fører os rundt i området, hvor is i de øverste jordlag har skabt skålformede lavninger i landskabet med forskellig bevoksning i bunden og langs de lidt hævede kanter. Et meget egenartigt naturfænomen.

I alt 16 km. på 4 etaper. Ingen højdemeter af betydning.

Efter dagens vandringer kan vi vælge, om vi vil besøge et museum, der fortæller historien om kampene i Ardennerne december 1944 (og lidt mere) eller en urtehavn, hvor urterne er placeret i grupper, således at de urter, der f.eks. er styrkende for kredsløbet, står sammen. Urtehaven ligger overfor en virksomhed, der laver naturmedicin, og vi kan komme ind og se deres udstilling også. De 2 steder ligger tæt på hinanden, så gruppen kan splitte op, da bussen kører frem og tilbage.

Dag 5: Efter 5 – måske 6 – dejlige dage i Ardennerne skal vi hjem igen. Vi starter tidligt, for ikke at komme alt for sent hjem og for også at give os selv lidt tid undervejs. Hvis opholdet har været på hotel stopper vi ind til en samlet afsluttende frokost på et Gasthaus tæt på motorvejen, og hvis opholdet har været på feriecenter stopper vi også ind for en samlet afsluttende frokost. Det bliver så på en rasteplads med egne madpakker.

Vi er hjemme sidst på eftermiddagen – først på aftenen.

